

OJ, BOŽIĆU, LIPO TI JE IME

(scenski prikaz badnjih i božićnih običaja
u Slavoniji – Brodsko Posavlje)¹

LIKOVİ:

Pripovidač (Marin Todorović, 6. c razred) – Nosi šlingane² gaće³ i košulju te vezeni frosluk;⁴ na glavi šokačku kapu; na nogama opanke.

Svekrva Bara (Lucija Kaurinović, 6. d razred) – Nosi tamnu i jednostavnu žensku šokačku narodnu nošnju iz Slavonije.

Snaja Liza (Lana Milošević, 6. c razred) – Nosi svijetlu i bogato urešenu žensku šokačku narodnu nošnju iz Slavonije.

¹ Urednička napomena: Igrokaz *Oj, Božiću, lipo ti je ime* izvelo je 21. prosinca 2016. četvero učenika šestih razreda u Osnovnoj školi Lučko u Zagrebu tijekom humanitarne božićne priredbe u kojoj je bilo predstavljeno nekoliko prikaza starih hrvatskih božićnih običaja i pjesama. Ravnatelj mr. sc. Pavo Šimović, na čiji je poticaj igrokaz izveden, istaknuo je odgovornu i obrazovnu potrebu prisjećanja na ljepotu starih običaja slavljenja Božića. Autori igrokaza su Ana i Dario Mišanec, sestra i brat.

Ana Mišanec bila je tada studentica Strojarskog fakulteta u Slavanskom Brodu, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, i članica KUD-a „Vjekoslav Klaić” u Garčinu. U međuvremenu je diplomirala. Dario Mišanec profesor je matematike u Osnovnoj školi Lučko u Zagrebu. Često istražuju, slušaju, ispituju i razgovaraju sa starijim osobama o običajima i govoru svoga zavičaja, a zatim nastoje to zabilježiti ili snimiti.

Njihov igrokaz vrlo dojmljivo, komično i poučno predstavlja hrvatske slavonske šokačke božićne običaje Brodskog Posavlja (u kojem se nalazi njihovo selo Garčin) te hrvatski šokački govor Brodskog Posavlja (posavski poddijalekt slavonskog dijalekta) koji, među ostalim, osobito obilježava ikavica posavskog tipa te mnogi turcizmi, germanizmi i hungarizmi. Pod voditeljstvom su autora i svoga profesora Darija Mišanca učenice i učenici izvrsno su se pripremili za izvedbu igrokaza koji može svrhovito poslužiti u višim razredima osnovne škole te gimnaziji i ostalim srednjim školama u nastavi povijesti hrvatskoga jezika i hrvatske dijalektologije. Očekujemo da će igrokaz nakon objave u časopisu *Hrvatski* privući pozornost mnogih nastavnika hrvatskoga jezika te znanstvenika, osobito hrvatskih dijalektologa, etnografa, antropologa, sociologa i dr.

² šlinga – tradicionalna vrsta ručnog rada korištena za urešavanje tekstilnoga rukotvorstva (narodna nošnja, stolnjaci, zavjese, kecelje /pregače/, posteljina, crkveni oltarnici itd.); šlinganjem se na dijelu platna probuše male te veće rupice (ručno ili strojno: „na mašinu”)

³ donji dio muške odjeće (i narodne nošnje); otkane od platna lana, konoplje i pamuka

⁴ prsluk

Položaj⁵/položajnik (Ivan Piljić, 6. b razred) – Nosi šlingane gaće i košulju te štrikanu⁶ reklju⁷ od valjane vune; na glavi krznenu šubaru; na nogama opanke.

Pripovidač izlazi ispred zastora.

Pripovidač: Lipi moj i čestiti svitu! Evo gledem vas odvud⁸ i vidim da ima baš pofajn⁹ duša¹⁰ u 've dvorane naše škole!¹¹ Da ja odma' priđem na glavno. Ni' da se faljim,¹² al' samo da pripomenem da su me zamoljili da vam predstavim neki uvod u 'vaj naš igrokaz. Njeko će kas't da j' to čista komendija,¹³ al' mi smo samo ćeli da se malo i našalimo u tom prikazu običaja. Vedit ćete kako se u Slavonije svekrva i njena snaja; to je snaha, jelte; pripremaje za Badnjak i Božić i čekaje položaja. To je muško dite, škularac,¹⁴ ili momčić, koji još prid zoru široj familiji¹⁵ i po komšiluku¹⁶ čestita Badnjak i želi u novom ljetu¹⁷ blagostanje kući i imanju domaćina i plodnost živine.¹⁸ I prije nego se oglase prvi pitli, selom se čuje škripa koraka koji prte¹⁹ put u snigu, a dječaćka srca glasno tuku. Ni' baš zgodno ni lako bit položaj jer treba dobro pazit šta i kako radit i kazivat.

⁵ Običaj u Slavoniji da muška djeca (čak i odrasli muškarci) na badnje jutro posjećuju rodbinu i prijatelje te izgovaraju čestitku i želje za cijelu godinu.

⁶ štrikan – pleten

⁷ reklja, rekla, špenzla, špenclje, špenzle, špenzlet, štriker, (štrikani) jankel, jankle, bundžur, ćurak, ćurakle; tamnoplavi kratki kaput (dio muške narodne nošnje) od vojne odore iz vremena Vojne krajine

⁸ odavde

⁹ dosta, puno

¹⁰ čeljade, ukućanin, stanovnik

¹¹ škola

¹² hvalim

¹³ komedija; scenski prikaz šaljiva sadržaja

¹⁴ školarac, đak, učenik

¹⁵ rod, obitelj, rodbina

¹⁶ susjedstvo

¹⁷ godina

¹⁸ domaće pernate životinje; živad, perad; marva, stoka

¹⁹ Praviti prtinu (utabana ili utrta staza ili prolaz u snijegu nakon prolaska pješaka, vozila ili sanjki); hodati po snijegu kojim još nitko nije hodao.

Mrkli je mrak, sreću se dječaci dok idu iz šora u šor,²⁰ iz sokaka u sokak,²¹ a selo još uvijek spava. Tek njege²² se kroz pendžer²³ nazire svitlo sviće; tud'²⁴ je već stigo položaj.

(*Podiže se zastor. Snaja i svekrva zajedno motaju sarmu stojeći za stolom.*)

Svekrva: Joooj, snajo moja! Pa 'de malo bolje motaj te sarme.²⁵

Snaja: Kak'a ti je to sarma kad u njoje nema mesa?

Svekrva: Eto sad nje! Joj, 'de ne mudruj, već motaj! Nis' ti men' baš nešt' ni vridna!²⁶ To ti je velika falinka.²⁷ Danas ne mrsimo²⁸ pa zato²⁹ i pravimo posne sarme od krompira, geršla³⁰ i bundevskog si-
mena.³¹ 'De požuri! Još potlje³² moramo umisiti i ispeći kruva i lje-
pinica.³³ Eno moj Ilija nam loži krušnu peć, a i njemu će trebat za
ispeć pečenku.³⁴ Rekla sam mu da je dobrano posolji. Moj pokojni
dado³⁵ Joza bi uvijek zno kast: „U četirim' stvarama se ne more pri-
ćerat: njivu pridubrit,³⁶ pečenku prisoljit, Boga primoljit i ženu pri-
voljit.”

Snaja: Uf, ta mu je prava! Suvog zlata vridi! Baš je bio pripametan!

²⁰ široka ulica u ravničarskom naselju

²¹ ulica u ravničarskim naseljima (primjerice u Slavoniji)

²² negdje

²³ prozor

²⁴ tu

²⁵ jelo (najčešće od mljevenog mesa i riže) umotano u list kiselog zelja (kupusa)

²⁶ marljiva, radišna

²⁷ nedostatak, mana, neispravnost, loša strana, feler

²⁸ jesti nemrsnu hranu, postiti; mrs – hrana koja sadrži meso i životinjske masti

²⁹ zato

³⁰ ječam

³¹ sjeme

³² poslije

³³ mala lepinja – mekana šupljikava pogača od bijelog brašna; u Šokadiji se peče prije kruha

³⁴ svinja određena za pečenje na ražnju (ili u tepsiji); obično za velike svetkovine ili blagdane (Božić, kirvaj /crkveni god, proštenje/); za obiteljske proslave: sakramenata (prvu pričest, krizmu, vjenčanje...), rođendana, imendana i sl.

³⁵ otac, tata

³⁶ nagnojiti stajskim gnojem (đubrom)

Svekrva: Jao meni! (*Maše glavom.*) Kud' si došla iz drugog kraja pa to tvoje ruvo³⁷ nikako ne paše³⁸ u 'vaj naš atar,³⁹ pa dok sam te obukla,⁴⁰ a sad te još moram učiti i 've naše običaje oko Božića. A lipo sam kazivala svom sinu Franji da j' tak'e obuće imo i kod kuće. Tak'u ženu ko ti je mogo nač' i tud' kod nas u selu. Al' prošo ajziban⁴¹ dok se on skanio.⁴² Sasma zaslipio⁴³ kad je tebe ugledo.

Snaja: Oooo, mamo! A kad sam donila dukata i u sedam kola⁴⁴ mi robu priseljili, ondak si šutila jer sam ti valjala! (*Bijesno gleda u nju.*) Ćela si dukatarku?⁴⁵ Dobila si! Sad mo'š samo šutiti! Nijedna cura iz sela ni' ti bila dovoljno bogata pa si svog jedinjka⁴⁶ poslala u Brđaniju⁴⁷ da nađe kak'u bogatiju. Eto na kraju je našla krpa zakrpu. (*Smije se.*)

Svekrva: Pa dabome da sam ćela dukatarku! U našu kuću oduvik su dolazile samo jedinice.⁴⁸ Nego, da ja tebi ispričavam kaki je kod nas red⁴⁹ za običaje o Božiću. Da ti odma' kažem! (*Ozbiljna.*) Dobro pazi da nam na Badnjak kak'o žensko čeljade⁵⁰ ne uniđe prvo u kuću. To donaša veliku nesreću. Stare babe su znale kas't da će sikire bit tupe cile godine i sa držaljica⁵¹ spadat.

Snaja: Pa vi baš diskriminirate žene!

Svekrva: Jel, a šta ti uopće znači to „deskremirat“? (*Snaja se suzdržano smije.*) Ma je l' ti to mene zaluduješ?!⁵² (*Ljutito.*) Nego, sad kad

³⁷ roba, nošnja, odjeća, odora; djevojačka oprema za udavaču na odlasku u mladoženjinu kuću

³⁸ pasati – pristajati, dolikovati, odgovarati

³⁹ hatar – kraj; kotar, općinsko područje

⁴⁰ oblačiti (se) – odjenuti (se), spremi (se)

⁴¹ kompozicija nekoliko željezničkih vagona; vlak, željeznica

⁴² namjeravati/nakaniti nešto učiniti

⁴³ zaljubio se

⁴⁴ vozilo koje vuku upregnute životinje; konjska ili volovska zaprega

⁴⁵ cura koja u miraz (dotu) donosi puno dukata; veliki broj dukata dokaz dolaska iz bogate i gazdinske kuće

⁴⁶ jedinac; jedini sin

⁴⁷ skupni naziv za brdska sela na obroncima gore Dilj

⁴⁸ jedina kći; jedinica

⁴⁹ stanje određeno po nekim načelima (običajima, tradiciji, zakonima, pravilima); propis o ponašanju i postupcima; način rada

⁵⁰ osoba (muško, žensko, odraslo ili dijete)

⁵¹ držaljica; dio za koji se drži alat; pomagalo

⁵² zbijati šale na tuđi račun; zavaravati, podvaljivati, obmanjivati

izdrućamo⁵³ gnječkani gra⁵⁴ za večeru, praviti ćemo tri pogače.⁵⁵ Prva je „badnjača”, ona je za danas. U obliku je pletenice pa je oki-
tamo s pet cvitića ruže od tista;⁵⁶ jedan u sredini, a četiri po čoš-
kovima.⁵⁷ Druga je „božičnjača”, čuvamo je za sutra. Od tista pra-
vimo Sunce, Mjeseč, zvijezdice,⁵⁸ kvočku⁵⁹ s pilićima,⁶⁰ bure⁶¹ i grozd,
plug, obočiče,⁶² tikvicu, sudić,⁶³ klas žita i kukuruz, kobilu, volove
i krmačicu s prašcima.⁶⁴ A ti si mlada snaša⁶⁵ pa ćemo napraviti
i bešiku.⁶⁶ Potlanja⁶⁷ je „ljetnjača”, ne jedemo je do Nove godine.
Ukrasimo je ružicama, a u nje ide koji dinar⁶⁸ pa tko ga nađe, bit će
sretan cijele godine.

Snaja: Oooo, pa kod moje mame je to sve sasvim drukčije bilo! Ni se
moja mama baš pritrkla⁶⁹ od posla o Božiću. Možda bi, mamo, svi-
ma nama bilo bolje da mi radimo po mojim običajima! Mislim (*Oz-
biljna.*), to ja i za tvoje dobro govorim. (*Smije se.*) Baš se moramo
pocve⁷⁰ razadrt⁷¹ radeći?

Svekrva: Eeeeeee, nevoljo nevoljska! Mene si našla zaludivati! Nemoj me
vuć za jezik. Da nisam nekada bila na velikoj ispovidi, svašt' bi' ti
sad kazala, al' neću dušu grišiti! Danas moramo sve skuvati, sutra

⁵³ izgnječiti, zdrobiti, smekšati, pritiskati, ispritiskati

⁵⁴ grah pritiskan radi smekšanja

⁵⁵ okrugli pšenični kruh (obično od beskvasnog tijesta)

⁵⁶ tijesto

⁵⁷ uglovi; vanjski dio stjecišta površina nekog tijela (predmeta)

⁵⁸ ikavski oblik od zvijezdice; svemirsko tijelo visoke temperature s vlastitim izvorom energije

⁵⁹ kokoš koja leži na jajima ili koja je izlegla piliće; kokoš koja kvoca

⁶⁰ umanjenica od pile; mladunče kokoši

⁶¹ bačva

⁶² obojak: komad tkanine uloženi pod stopala u opanke; komad platna za umotavanje stopala
(umjesto čarapa)

⁶³ posudica

⁶⁴ prasci: mlade domaće i divlje svinje; krmče, krme, odojak, svinjče

⁶⁵ žena sa sela (od riječi „snaha”)

⁶⁶ kolijevka, zipka

⁶⁷ posljednja, zadnja

⁶⁸ novac kao vrijednost; općenito novac; komad kovanog novca bez obzira na osnovnu jedinicu;
para, kovanica, novčić

⁶⁹ pretrkla se, slomila se

⁷⁰ posve, potpuno

⁷¹ rastrgati

se ništ' ne radi, samo se marva⁷² namiri i fertik.⁷³ 'De mi dodaj 'nu rajliku⁷⁴! (*Rukom pokazuje prema posudi, a snaja joj dodaje.*)

Snaja: Na, mila mamu! (*Smiješeći se podrugljivo.*)

Svekrva: E, a prije posne večere je red najsvečanije se spremić. Gazda⁷⁵ unaša slamu pod trpezu⁷⁶ pa čestita Božić, sveto i slavno Isusovo porođenje.⁷⁷ Slama se razasipa po podu u spomen na Njegovo rođenje u štalice. Đeca budu prisretna pa se igraje u slame i traže u njoje jabuka i orava,⁷⁸ a potlje u njoje i spavaje. Ondak kitimo krizban⁷⁹ šiškama,⁸⁰ mačcima,⁸¹ oravima u ljuste, kalotinama⁸² i od modlica⁸³ napraviti' svakak'i formi⁸⁴ lutki, srceta, čizmica... Pod krizban metimo „betle'm"⁸⁵. Nasrid trpeze gori svića⁸⁶ trobojnica⁸⁷ u čaše sa žitom, ječmom i kukuruzom, a tud' je i posadito žito. Ondak se pomoljimo, večeramo i čekamo po'noćku pivajuća.⁸⁸ Mlađarija se već nakon prvog zvona okuplja prid crkvom. Ako je noć brez⁸⁹ misečine, đeca na Misu nose baklje, a stariji svit petrolejke⁹⁰ ili karabitnjače⁹¹ da se bolje vidi. Ujutro ću te pra'o lipo spremić. Ipak si ti mlada snaša i idemo k Mise. Nusput⁹² svima čestitamo Božić.

⁷² tegleće životinje, stoka

⁷³ gotovo

⁷⁴ zdjela; plitka posuda za kuhanje; šerpa

⁷⁵ gospodar, vlasnik, posjednik

⁷⁶ stol za blagovanje; stol za posluživanje glavnih obroka

⁷⁷ rođenje; čin porođanja; trenutak dolaska čovjeka na svijet

⁷⁸ orasi

⁷⁹ božićno drveće; bor, jelka

⁸⁰ češer

⁸¹ tvrdi bomboni od šećera u prahu

⁸² kalotine: suho voće (šljive, jabuke i kruške)

⁸³ umanjena za kalup različitih veličina i oblika za pravljenje kolača; naprava za davanje oblika kolača

⁸⁴ oblik

⁸⁵ jaslance

⁸⁶ ikavski oblik riječi svijeća; rasvjetno sredstvo najčešće izrađeno od voska

⁸⁷ trobojna zastava; „hrvatski barjak: crven, bijel i plavi”

⁸⁸ pjevajući

⁸⁹ bez

⁹⁰ petrolejska svjetiljka; fenjer; ručna svjetiljka uokvirena staklom ili nekim drugim prozirnim materijalom

⁹¹ ručna karbidna svjetiljka uokvirena staklom ili nekim drugim prozirnim materijalom; fenjer

⁹² usput

(*Ozbiljno gleda u nju.*) I samo da znaš da se sutra ne ide u goste kod familije i po selu!

Snaja: Taman posla! Pa ne mogu više durat da svoju milu majku ne vidim. Eeeee, nisam je vidila od svinjokolje o Svete Kate.⁹³ Znaš ti kad je to bilo?! Pa kad ću smit⁹⁴ ić kod svoje preče⁹⁵ familije pa da malo i druge⁹⁶ svoje obidem⁹⁷ i šnjima se nadivanim?⁹⁸

Svekrva: Jaaaaj! Ajde ne kukaj,⁹⁹ sad ti je gotovo! Moreš samo zapivat 'naj bečarac: „Selo moje, selom se ne zvalo! (Pjeva.) Što si mene u deveto dalo?!” (Smije se.)

Snaja: Ma jal? A men' je nekako zgodniji 'vaj: „Svekrvice, nerođena mati, kod mene ćeš za kruva igrati!” (Pjeva.)

Svekrva: Oho, znala sam ja da ti nisi došla brez 'rđave¹⁰⁰ jezičine, al' ni' ti mater baš toliku morala spakovat.¹⁰¹ A jesi nedoričita!¹⁰² 'De poslušaj dalje 'vo! Na prvi dan Božića trpeza je bogata. Jede se friška¹⁰³ kokošja ili pileća čorba,¹⁰⁴ kuvano meso i sos,¹⁰⁵ sarma, pečenka i sitni suvi¹⁰⁶ kolači.

Snaja: Običaji su vam prilipi! Trebala sam se i ranije udat u vašu kuću.

Svekrva: E, a na drugi dan Božića ide se kod rodbine pa ondak sidi kod svoji' ako 'očeš i do „Zdrave Marije”.¹⁰⁷ Na treći dan, na Svetog Ivana,¹⁰⁸ slama se ispod trpeze iznaša. Dan potlje su Nevina

⁹³ Spomendan sv. Katarine Aleksandrijske (25. studenoga)

⁹⁴ smjeti

⁹⁵ odnosi se na najbližu rodbinu

⁹⁶ prijateljica, vršnjakinja, družica, kolegica, drugarica

⁹⁷ posjet rodbini; posjetiti/obići svoju obitelj

⁹⁸ razgovarati, pričati

⁹⁹ tužiti se, jadikovati, jadati se

¹⁰⁰ zlobne, zle, nevaljale

¹⁰¹ spakirati, spremi

¹⁰² brbljava, govornjiva bez mjere

¹⁰³ svježa

¹⁰⁴ gusto jušno jelo s komadićima mesa ili ribe

¹⁰⁵ umak (u ovome slučaju umak od rajčice)

¹⁰⁶ suhi kolači; kolači bez kremastog punjenja

¹⁰⁷ vrijeme molitve *Andeoskog pozdravljenja* (jutro, podne i večer)

¹⁰⁸ Spomendan sv. Ivana, apostola i evanđelista (27. prosinca)

dičica,¹⁰⁹ taj dan se ne krpa.¹¹⁰ Eto malo ćeš otpočinit' od to malo posla što kobajage¹¹¹ radiš.

Snaja: Eto, a 'ko sad vriđa?

Svekrva: Aha! (*Ignorira je.*) Potlje toga više se ne svetkuje do Nove godine. E ondak se častimo isto ko i na Božić. Na Tri Kralja¹¹² iz crkve donašamo blagoslovljenu vodu. Gazda njome škropi cilu kuću, štalu s marvom, avliju,¹¹³ voćnjak, bašču¹¹⁴ i oranje,¹¹⁵ a i sebi vode ostavimo za „ne daj, Bože”, protiv vila¹¹⁶ i nečistog duva.¹¹⁷ (*Prekrsti se.*) A ni' ni moja svekrva baš mlada žena pa možda i za nju zatreba, al' ne da se ona. Nadživit će ta osinjača¹¹⁸ i mene i tebe, paz' šta sam ti kazala!

Snaja: Oooo, mamo, nemojte da Vas čuje, nadžak¹¹⁹ je ona! (*Oprezno gleda okolo je li „stara” u blizini.*)

Svekrva: Eto, sad sam ti sve kazala. A ne znam šta ti' položaja još nema. (*Čudi se.*) Pa najprvo¹²⁰ se dolazi u našu kuću jer đeca¹²¹ uvik dobiju najveću kobasicu. 'De razmakni malo firange¹²² na pendžeru da bolje vidimo.

Snaja: A sad će, još ni' ni prvo zvonilo za zornicu. (*Gleda kroz prozor na dvorište razmičući zavjese.*) Eno njeko na kapij'ci¹²³ ulazi s drumu¹²⁴ u avliju!

Položaj: Poloooožaj!!!

¹⁰⁹ Spomendan Nevine dječice (28. prosinca); Sveti mladenci

¹¹⁰ veze (vesti), ušiva (ušivati), šlinga (šlingati)

¹¹¹ tobože, kao (da)

¹¹² Sveta tri kralja, Bogojavljenje, Vodokršće

¹¹³ dvorište seoske kuće; dvor

¹¹⁴ okućnica u kojoj se obično uzgaja povrće i cvijeće; vrt

¹¹⁵ zemlja izorana plugom

¹¹⁶ nadnaravno žensko biće obdareno magičnim moćima; lik u bajkama

¹¹⁷ vrag, đavao; zao duh; zloduha

¹¹⁸ žena oštra jezika, nasrtljiva kao osa

¹¹⁹ oruđe i starinsko hladno oružje, na kratkom dršku sa sjekirom na jednoj, a maljem na drugoj strani; nadžak-baba: žena oštra jezika, svađalica, klepetuša

¹²⁰ najprije

¹²¹ djeca

¹²² zavjesa

¹²³ dvorišna vrata (vratašca); ulazna vrata u dvorište (ovdje umanjena od riječi „kapija”)

¹²⁴ cesta, ulica

Svekrva: Vid' zbiljam njeko ide.

Snaja: Evo ga, mamo! (*Sa zanimanjem gleda kroz prozor.*) Ide mali Mata baj' Stipe đed' Lovrinog, što i' po selu zovu Šusterovi.¹²⁵

Položaj: Falj'n Isus i Marija!

Snaja i Svekrva: Navike!

Položaj: Je l' trebate položaja?

Svekrva: Trebamo! Trebamo!

Položaj: Čestitam vam Badnjak, Adama i Evu!

Svekrva: Fala! Sad otersi opance od sniga pa fino čubni¹²⁶ kraj šporeta¹²⁷ i umiri se dok zazivaš da mi kvočke¹²⁸ budu mirne cile godine pa da ne otiđu s posađenih jaja prije nego se izlegu. Snajo, 'de mi prikuči 'naj varičak¹²⁹ sa zrnjem. (*Lagano ga posipa zrnjem kukuruza, pšenice, ječma i zobi.*)

Položaj: Prosilo se, ženilo se, rodilo se, plodilo se, kucilo se,¹³⁰ macilo se,¹³¹ kotilo se,¹³² u'ranilo se, gojilo se, pojilo se, dojilo se...

Legle se guske, patke i pure, krave se teljile,¹³³ kobile se ždribile,¹³⁴ ovce se janjile,¹³⁵ koze se jarile,¹³⁶ krmače se prasile,¹³⁷ 'čele se rojile,¹³⁸ njive urodile i 'rana¹³⁹ rodila. Kokoše nesle,¹⁴⁰ kvočke legle piliće. Koliko ima na nebu zvizdica, toliko bilo na dvoru¹⁴¹ pilića. Živo bilo svo blago¹⁴² što j' Bogu drago.

¹²⁵ postolar, obučar

¹²⁶ čučni (čučnuti)

¹²⁷ kuhinjska peć pokrivena pločom na kojoj se kuhaju jela; štednjak

¹²⁸ kokoš koja leži na jajima; kokoš koja je izlegla piliće; kvočka

¹²⁹ posuda od dvanaest oka za mjerenje žita; drvenka; drvena posuda za držanje zrnatog ploda žitarica

¹³⁰ šteniti se (ošteniti se); donositi na svijet psiće (štenad)

¹³¹ maciti se; donositi na svijet mačiće

¹³² kotiti se; donositi mlade na svijet

¹³³ teliti se; donositi tele na svijet

¹³⁴ ždrijebiti se; donositi na svijet ždrijebe

¹³⁵ janjiti se; donositi na svijet janje

¹³⁶ jariti se; donositi na svijet jare

¹³⁷ prasiti se; donositi na svijet praščiće

¹³⁸ rojiti se; donositi na svijet novi roj; udruživati se u roj; množiti se

¹³⁹ hrana dobivena s polja

¹⁴⁰ nesle (nesti jaja); nosile (nositi jaja); davale (davati jaja)

¹⁴¹ dvorište; zemljište oko kuće

¹⁴² stoka

Neka bude pšenice i vesele dičice. U polju vam rasla pšenica
 bjelica,¹⁴³ u brdu rodila vinova lozica, u šljiviku šljivova grančica, a
 sve vam to dala plodna zemljica. U kući neka budu sva zdrava diči-
 ca. Strina rodila sina! Pun 'ambar¹⁴⁴ žita, pun podrum vina i rakije.
 Na siniji¹⁴⁵ kruva, rujna vina, medene rakije, ribe, mesa, kobasice,
 pogačice, šljivovice i u šlajbučku¹⁴⁶ koja kuna, a najviše zdravlja svi-
 ma želim. Sve vam rodilo i urodilo. Nek' vam svo zlo od kuće biži. I
 sve vam živo, zdravo, sretno i čestito bilo u kuće!

Pilići pod plast,¹⁴⁷ a kobo¹⁴⁸ na 'rast.¹⁴⁹

Kukuriku,¹⁵⁰ kokoda!¹⁵¹

Snila jaje kolik' ja!

'Ko šta ima, neka da!

A 'ko nema, neka sprema!

Snaja: Dao Bog! Živ i zdrav bio! Čestita ti duša kod Boga bila!

Svekrva: Milo, sad kad si sve to 'vako lipo kaz'o, darivat ću te najvećom
 kobasicom iz pušnice¹⁵²! Evo zakitit ću te oko vrata! (*Stavlja mu ko-
 basicu oko vrata.*) Snajo, 'de dodaj 'ne kalotine iz korpice¹⁵³. To smo
 osušili naše starovirsko voće: jabuke, šljive, kruške mi'oljače...¹⁵⁴
 E, vid' što su lipe! Ništ' se nisu sažgale!¹⁵⁵ I da ti metnem koji
 dinar,¹⁵⁶ ipak si nam ti prvi doš'o. Met'i sve to u ceker.¹⁵⁷ A 'de ti
 men', Mata, kaži ge si ti do sada? Pitov¹⁵⁸ je davno kukuriko! Nisi

¹⁴³ bijela pšenica; vrsta pšenice

¹⁴⁴ spremište u kojemu se čuva žito; gospodarska zgrada za držanje žitarica nakon žetve; žitni-
 ca, žitnik

¹⁴⁵ stol; niski stol za jelo

¹⁴⁶ novčanik; mali novčanik (za kovanice)

¹⁴⁷ stog; slama ili sijeno složeni oko stožera

¹⁴⁸ kobac; malena ptica grabljivica iz porodice jastrebova; škanjac

¹⁴⁹ hrast

¹⁵⁰ glasanje pijevca; izgovor i konvencija kojom se bilježi glasanje pijevca

¹⁵¹ glasanje kokoši; izgovor i konvencija kojom se bilježi glasanje kokoši

¹⁵² sušionica; prostorija u kojoj se na dimu suši meso

¹⁵³ košarica; mala košara

¹⁵⁴ vočka što dozrijeva o Miholju (Spomendan sv. Mihovila Arkanđela je 29. rujna.)

¹⁵⁵ sažeći, spaliti

¹⁵⁶ novac; novac kao vrijednost; komad kovanog novca bez obzira na osnovnu jedinicu; para,
 kovanica, novčić

¹⁵⁷ pletena torba s ručkom

¹⁵⁸ pijetao

mi baš uranio ko lanjske¹⁵⁹ i priklanjske godine. A i cili si neki sanan.¹⁶⁰

Položaj: Joooj, str'na Baro, cile noći sam se privraćo po vanjkušu.¹⁶¹ Komšija¹⁶² Đura mi zapritio da on neće ni ić' spavat, samo da bi kod vas prvi stig'o po kobasicu. Al' me po noći, kad se perina¹⁶³ ugrijala, san privario. Eno mog čiku¹⁶⁴ Tunju opet svirači dopratili kući iz Ivšinog bircuza¹⁶⁵ pa mi, i da 'očemo spavat, ne moremo. To njegovo kerenje¹⁶⁶ me, najpotlje,¹⁶⁷ i probudilo. Mojoj baka Janji je jako žo¹⁶⁸ pa čiki furtom¹⁶⁹ govori da j' zaminio noć za dan.

Svekrva: Joooj, ne uvrgo¹⁷⁰ se nikad na njega! Njem' ni'ko para ne more nasmagat,¹⁷¹ sve protrajba¹⁷² na rakiju. Bože, ne upiši mu to u grije!¹⁷³

¹⁵⁹ koji se odnosi na prošlu godinu; lani

¹⁶⁰ pospan

¹⁶¹ jastuk

¹⁶² susjed

¹⁶³ dio posteljine; pokrivač napunjen (guščjim) perjem

¹⁶⁴ stric, striko

¹⁶⁵ gostionica, krčma, birtija

¹⁶⁶ „keriti se” ili „t(j)erati/ćerati kera”: Taj izraz opisuju osjećaje velike sreće, bučnog veselja i potpunoga zanosa koje izaziva prigodna glazba (najčešće tamburaška svirka i pjesma). Vesele se u tim okolnostima izražava: glasnim pjevanjem, pocupkivanjem, dizanjem ruku u zrak, bacanjem kape u zrak ili na pod, rasipanjem novca, kićenjem glazbenika (tamburaša) novčanicama, nerijetko razbijanjem boca i čaša, penjanjem po klupama i stolovima u raspojasanu i bučnu društvu te u zoru odlazak u pratnji tamburaša iz „birtije” kroz selo do kuće. Dakle, to može značiti: lolati se (lola, bečar, ženskar), bančiti, pijančiti, lump(ov)ati, bekrijati, bečariti, terevenčiti itd. Sve se to čini na osobit način, uz puno buke i smijeha, sa željom izazivanja senzacija (bučnog događaja koji iznenađuje i uzbuđuje javnost) u životnom okruženju. Ako dodatno treba pokazati „izdržljivost”, to može trajati i danima.

¹⁶⁷ konačno, na kraju, naposljetku

¹⁶⁸ žao

¹⁶⁹ stalno, neprekidno, uvijek

¹⁷⁰ naslijediti osobine; uvrći se; „poći čijim stopama” (osim sličnosti tijela i naravi imati iste sklonosti); umetnuti se

¹⁷¹ domoći se željene količine nečega nastojanjem, trudom, skupljanjem itd.; nagomilati, nakupiti, zgrnuti, privrijediti, nasmoći

¹⁷² potroši, spiska, proćerda (potrošiti, spiskati, proćerdati)

¹⁷³ grijesi

Položaj: Je, on 'nako malo ofuren¹⁷⁴ (*Pokazuje prstom da u glavi nije pri zdravoj pameti.*). Ma! Ni' za pričat. Eto, fala lipa na svemu! Išo bi' ja dalje. Sad ću još malo po komšiluku¹⁷⁵ i do stari' kumova.

Svekrva: I dogodine nam došo u položaj!

Položaj: Zbogom!

Snaja i Svekrva: Zbogom! (*Zajedno ga pozdravljaju dok položaj nasmiješen odlazi jedući dobivenu jabuku.*)

Svekrva: Eto, snajo, sad se ti lipo spremaj za zornicu, a ja ću ostat dočikat¹⁷⁶ druge položaje. Još danas ideš u odnici¹⁷⁷ i uskim rukavima, a sutra ćeš se spremit u ponovu,¹⁷⁸ u šarenu svilu.

Snaja: Dobro, mamu, kako Vi kažete. (*Svekrva odlazi, a snaja ostaje sama.*) Eeeeeee! Džaba¹⁷⁹ se ja napivala: „Udat ću se ge¹⁸⁰ je dika¹⁸¹ sama, bit ću gazda od prvoga dana!” (*Pjeva bečarac.*) A eto, svako zlo za njeko dobro; barem sam se udala. Cure veće pa nemaje sreće 'vako ko ja! (*Smije se i odlazi.*)

(*Glumice i glumci zajedno izlaze pred gledateljstvo. Držeći se za ruke, kliču: „Čestit vam Božić, lipi naš svitu!” Potom se poklone gledateljicama i gledateljima.*)

KONAC

**Ana Mišanec
Dario Mišanec**

¹⁷⁴ opečen, zahvaćen vrelom vodom/parom; preneseno značenje: „udaren u glavu”; neobičan, otkaćen

¹⁷⁵ susjedstvo

¹⁷⁶ dočekivati

¹⁷⁷ rubina odnica: najstariji oblik ženske rubine; najraširenija vrsta ženske slavonske narodne nošnje; nošena u korizmi i adventu (uz neke druge vrste ženskog ruha)

¹⁷⁸ odjeća koja se pripremala tijekom godine; od glagola ponöviti (nabaviti nešto novo: primjerice, odjeću ili obuću)

¹⁷⁹ uzalud, badava

¹⁸⁰ gdje

¹⁸¹ dragi; draga, mila osoba